

De olydigas paradis

Om att röra sig igenom och förbi politiska ideologier som tänkande, kännande och kreativ människa.

Den hittillsvarande röd/gröna regeringens mål för kulturpolitiken¹, är att *kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund, att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling*. Hur ser detta ut i praktiken? Vad betyder en målbild som säger att konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling? Vad betyder det för barn och ungas möjligheter att möta nyskapande konst?

Hur man uttrycker sig har betydelse. I takt med att en allt starkare högerpopulistisk och nationalistisk politik får fäste, har vi de senaste åren upplevt en utarmning av det kulturpolitiska språket. Politiker använder ofta kulturbegreppet som en vag benämning av ett bidragsberoende och därmed tärande område. Detta snedvrider människors bild av vad kultur är, av konstens olika uttrycksformer men framför allt av värdet av det arbete vi gör och ska därför förpassas som slagg. I stället ska vi fokusera på skönheten i ett filosofiskt tänkvärt, intellektuellt och kroppsligt skarpt formulerande av det som annars svårligen låter sig sägas. I dag bjuder jag in oss alla till en kärleksfull idé om att allt är möjligt, att språk är en källa att ösa ur och att makt konstitueras av allas vår aktivitet och engagemang. Vi kan tillsammans ge en kulturpolitisk knuff åt det håll som kommer att ge ny fart inför levandets uppförsbackar. Ett gemensamt arbete för konsten kan dessutom driva bort den förrädiska ensamhetskänsla som annars lätt drabbar när man tampas med upplevda tillkortakommanden.

Låt oss utgå från att var människa är kulturskapande. Kulturen är vårt gemensamma fundament och vår samhälleliga överenskommelse. I vår kultur finns det vi kallar konst. I vårt västeuropeiska kulturella sammanhang adresseras konst från minst två skilda traditioner: dels från det germanska *kunst* som står för kunnande, dels från latinets *ars* (engelskans *art*) som står mer för arrangemang eller evenemang. Konst har i vår kultur under

¹ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/kultur/mal-for-kultur/>

lång tid varit förknippad med hantverk och särskilda färdigheter. När man i Kungliga tekniska högskolans devis kan läsa "*Vetenskap och Konst*" är det just den särskilda skickligheten i det som förr kallades ingenjörskonsten som man syftar på. Det finns de som säger att fotboll är konst. Då syftar man på den begåvning och skicklighet som krävs för att bli en riktigt bra fotbollsspelare. Men fotboll har spelet och tävlingen som mål – inte konst. Själv tänker jag att det inte är vad jag gör utan varför som avgör om det kan förstås och accepteras som konst.

Konstnären Ernst Billgren diskuterar i sin bok "*Vad är konst?*"² konstbegreppet utifrån våra vanligaste frågor, fördomar och kommentarer om konst. Han påstår till exempel att "*alla händelser eller föremål kan vara konst*". På liknande sätt uttryckte sig konstnären Joseph Beuys när han påstod att all mänsklig aktivitet skulle kunna vara konst. Filosofen W.E. Kennick³ resonerar i sin artikel "*Vilar den traditionella estetiken på ett misstag?*"⁴ där han säger: "*Trots vad som ibland påståtts har konsten inte någon funktion eller något ändamål i samma mening som knivar och optalmoskop, och det är något man kan lära av tanken på "konsten för konstens skull". Det innebär inte att vi inte skulle kunna använda enskilda konstverk för speciella ändamål; det kan och gör vi. Vi kan använda romaner, dikter och symfonier såsom sömnmedel, vaser som blomhållare och skulpturer som brevprensar eller dörrstoppare. Det är detta som gör det viktigt att göra distinktionen mellan att bedöma något som ett konstverk och bedöma det som ett rogivande medel, ett uppiggande medel eller en brevprens*". Koreograf Mette Ingvarstsen frågar i sitt Artificial Nature Project⁵: "*How can one address the force of things, materials, objects and matters as something that acts upon humans?*".

Vi vet att konst bidrar till kreativitet, nytänkande, innovation, ekonomisk utveckling och stimulerar kulturell medvetenhet. Konstnärers arbete tillför en bildning, i det att vi skapar den konst som får människor att känna, tänka och erfara på nya sätt. Vi som delar detta synsätt vet att konsten är av avgörande betydelse för både kulturell och samhällslig utveckling, oavsett ålder, kön eller social status. I förslaget till ny nationell strategi *Kreativa Sverige* för "*främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher*"⁶ slår utredarna fast att "*konst och kultur är en förutsättning för ... ett framtida Kreativa Sverige*

² Bokförlaget Langenskiöld 2010, sidan 65

³ www.bokus.com/bok/9789187214684/konsten-och-konstbegreppet-skriftserien-kairos-nr-1/

⁴ Konsten och konstbegreppet av Skriftserien Kairos, nr 8:1, 2005, sidan 81

⁵ metteingvarstsen.net/2012/05/the-artificial-nature-project/

⁶ Kreativa Sverige! SOU 2022:44

med ett långsiktigt fungerande och vitalt kulturliv i sig, med delaktiga medborgare, utbildningar, kulturföreningar med mera”.

Vi människor blir till människor genom att vara med andra människor. Vi är beroende av att mötas för att få syn på oss själva, våra uppfattningar, tankar, tycke och smak. Konsten är en mötesplats. Samtidigt tänker jag på hur mitt eget behov av ensamhet och tid att bearbeta alla intryck och händelser som störtar över mig just i mötet med andra människor. Jag behöver tid att tänka efter, känna efter och pröva vad varje ny erfarenhet är värd. I denna process kommer jag ständigt tillbaka till frågan om mening. Barn har ofta många funderingar kring detta. Det är bland annat därför jag genom åren sökt mig till skolans värld för att arbeta med konstprojekt. Jag gör det för att möta barn, gärna i pubertetsåldrar då frågan om livets mening är i fokus. Så bearbetar jag min egen uppfattning i dialoger som baseras på mitt samhälles idé om till exempel etik och moral. För om en människa inte har frihet att både tänka, tala och handla utifrån egen vilja, blir levandet utan mening.

Oavsett ålder så lever vi våra minnen, erfarenheter och drömmar. Vi framlever våra liv i olika rum, i inre och yttre rumsligheter. De inre utformar vi själva med tid och genomlevda erfarenheter. De yttre formas av politik, idéer om samhällsbyggnad och till exempel skola, konst, kultur. De yttre rummen bestämmer mycket av utvecklingen av de inre. Så blir det *nu* vi lever ett resultat av vad vi tidigare levt och lärt. Vad andra levt och lärt. Ingen enda människa får börja sitt liv utan bagage, inte leva det och inte heller avsluta det utan att det förflutna är närvarande. Dessutom ska vi leva detta *nu* med insikten om att det också ger förutsättningar för det kommande, för det som ska bli. Jag är en människa och jag bor i ett mellanrum, rummet mellan det som var och det som ska bli, rummet mellan den jag var och den jag kommer att bli. Det är också där som till exempel en föreställning utspelar sig. I mellanrummet.

Om nu själva levandet är målet, är konsten för mig det som intensifierar upplevelsen av det. Genom konsten kan jag tänja det möjligas gräns och utmana min förmåga till det yttersta. I verket kan jag exponera den nakenhet, uppriktighet, de tvivel och de påståenden som annars inte är möjliga. Jag tar mig friheten att använda min idé om vad som gör tillvaron meningsfull. Men med frihet följer ansvar och den kulturellt betingade moral och etik som styr det mesta vi gör. Vi vet att det vi kallar verkligheten är en kulturell konstruktion, präglad

av våra idéer om oss själva, samhälle, kultur, religion... och inte minst politik. Som konstnär förhåller jag mig medvetet eller omedvetet till de koder min kultur etablerar.

Ja, konsten kan vara ett fredat rum för den uppriktighet, enkelhet och skönhet som jag många gånger saknar i vardagen. Den kan ta oss långt bortom normalitet och lagom. Men ett stort hot mot kreativitet och nytänkande utgörs av tillrättaläggandets hämsko, när lagom får råda och nyttoaspekter läggs över målet. När det sker, bedövas vårt medvetande och vi hänvisas till förenklade anpassade lösningar i missriktad ambition om att ”lagom” passar alla. Lite lagom anpassat. I missriktad välvilja passiviseras människor och likgiltighet tar över i en esteticerad yta av sammanblandat, mixat samförstånd med syfte att spegla omvärldens förväntan.

Genom konsten bryter vi in och vi bryter av. Överenskommet vetande är grunden för våra konventioner. Konst är därför viktigt som det som kan göra vad som krävs för att utmana konventioner, fördomar och annat konserverande, också i relation till språk och till politik. Konst kan erbjuda alternativa verklighetsbeskrivningar, föreslå framåtrörelser och stimulera nyfikenheten, uppmärksamheten och lyssnandet, förbi idéer om vad som är normalt. Så skapar vi arenor för reflektion och utbyten. Så tar vi oss vidare. Nyfikna. Nyfikenhet förändrar världen.

I skolan är normaliteten norm. Och normalt – vad är då normalt annat än anpassat? Normen bjuder att vi håller oss inom ramarna för vad som är accepterat och definierat av konvention och tradition. Vi lär och anpassar oss för att på bästa sätt likna varandra. Vi förväntas bete oss normalt. Varför? Det som är utmanande eller provocerande är avvikande och för att möta det krävs nyfikenhet, en viss självkänsla och både mod och flexibilitet. Förutsättningar för allt konstnärligt arbete utgår från viljan att se förbi det redan kända, från vår förmåga att tänka, fantisera och föreställa oss även det vi aldrig tidigare tänkt, sett eller erfart.

Under många år bad jag barn skriva till mig om tankar och upplevelser efter föreställningar och projekt vi gjorde på skolor⁷. Jag avtalade med lärarna att de skulle ge tid för detta, samla in och skicka till mig utan att läsa vad barnen skrivit. På så sätt fick jag en direkt kontakt och barnen kunde uttrycka helt andra saker än de gjorde när de visste att läraren skulle se. Om lärarna var med, anpassades samtalen till vad barnen trodde förväntades av dem, idéer om

⁷ Danskonst i språkets utmarker, Efva Lilja, ELD förlag år 2000. Finns på bibliotek, bokbörser med flera

”rätt och fel”, en anpassning som försvann när lärare inte var med. Här finns en stor utmaning för skolan att anta! Brevet har stärkt min övertygelse om konstens betydelse som konst, om värdet av den subjektiva upplevelsen och hur spännande det är att mötas utifrån olika kulturella, sociala och andra rötter.

I regeringens kulturpolitiska mål används ord som ”utmanande” men i relation till det allomfattande begreppet kultur när man förmodligen avser konst. Kan en utvecklad idé kring det utmanande och kreativa bidra till att fler fredade rum uppstår? Att uppmärksamheten skärps? Horace Engdahl säger i en av sina böcker så här om just uppmärksamhet: *”Till uppmärksamheten hör gärna en viss tankspriddhet. Den är som en samling veck i tänkandet, som förhindrar förhastad klarhet. Brist på uppmärksamhet visar sig snart hos en människa: hon blir konventionell.”*

Den som lever uppmärksam förstår att lyssna. Mycket i det dagliga rådbåkande är oartikulerat (som de autonoma funktioner som styr andningen eller behovet av att hosta). Annat formuleras skarpt. En del människor har lyssnandets förmåga utan att särskilt behöva träna den, medan andra aldrig hör annat än möjligen det mest uppenbara. Man måste träna sin förmåga att avlyssna det som sker med en vilja att förstå det som ska bli. Barn har intuitiv känsla för det outtalade, men tränas in i idén om att allt ska gå att förklara (återigen ”rätt och fel”) och förlorar lätt sin tilltro till det subjektivt upplevda. Konstnärliga upplevelser ger subjektiviteten plats och bejakar individens erfarenheter och minnen som redskap i tolknings- och upplevelseprocessen. Vi lever och upplever. Vi arbetar med rätten till olika tolkningsföreträden, övertygade om betydelsen av att bejaka det subjektiva i upplevelse av konst, konstnärliga processer eller av det som sker runtomkring oss i det vardagliga. Så kan vi mötas och tala om vad vi upplever, ser eller hör utifrån våra olika förmågor och bagage.

Som konstnärer har vi olika drivkrafter. Vissa drivs av en vision, en idé, kanske av lust. Det är lätt att häpna över kraften i det man kallar idé. Den kraft som får oss att både arbeta, tänka och rådbåka sinne och kropp. En märkligt oförklarlig kraft. En idé kan förändra allt och få oss att tvivla på mycket av det vi dittills trott oss veta. Andra drivs av helt andra faktorer. Så bygger vi vår kompetens genom ”att göra” utifrån vad som driver oss. Oavsett vilka drivkrafter vi har, så är det så att förutsättningar för förverkligandet, för arbetet och för det publika mötet, sätter politiken och till exempel vår kulturella idé om den yttrandefrihet som omnämns i de kulturpolitiska målen och

det vi kallar konstnärlig frihet. Den konstnärliga friheten skyddas både i svensk grundlag⁸ och i internationella regelverk⁹. Trots det upplever jag mig ofta som ofri.

Varför?

Den konstnärliga processen är intellektuell, intuitiv, praktisk och teoretisk, omgiven av en massa föreställningar och myter om konstnärskap. Att vara konstnär är en profession. Som konstnär kan man välja att handskas med upplevd ofrihet och bemöta den på olika sätt. Antingen genom att protestera, klaga och be om mer... eller genom en offensiv förslagskultur där vi konsekvent väljer vår vokabulär och våra medel för att ta oss vidare. Vi tänker och handlar. Utan att fråga. Utan att be om lov och hänvisar till den konstnärliga friheten. Vi utvecklar olika metoder för hur detta ska gå till, utifrån de politiska system i vilka vi verkar men också utifrån vad vi tror oss om att klara av. Denna kroppsliga, praktiska kunskap kan vi sedan bearbeta i perspektiv av teori – men det är praktiken som är det specifikt kunskapsgenererande och det som ger både innehåll och mening. Det är genom praktiken vi utvecklar metoder.

Många gånger kan man se metod som reflekterad vana. Vardag, helg, arbete och fest ställer också krav på ”metod” – den planering av en process som krävs för att man ska nå sitt mål. De livsmål vi sätter upp påverkar. Vårt förhållande till etik och frågor som har med moral att göra påverkar. Sammantaget är sådana faktorer helt avgörande, både för hur vi lyckas med vårt arbete och vilket medmänskligt/kollegialt stöd vi får i de situationer då vi behöver det.

När vi kommer till scenkonsten är arrangören/kuratoren/kritikern länken till den dialog som är konstens mål. Hur kan vi som konstnärer och arrangörer identifiera gemensamma intressen i ett samhälle i snabb förändring? Hur handskas vi med yttrandefriheten? Vilket ansvar tar vi för att värna barns och ungas nyfikna möjlighet till upplevelser utöver de vanliga? Utöver de normaliserade? Hur utvecklas våra kulturella ideal? Fortfarande lever en föreställning om

⁸ Yttrandefrihetsgrundlag (1991:1469)

⁹ Den konstnärliga friheten skyddas i artikel 15 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR) och artikel 19 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR).

konstens nyttiggörande och pedagogiska mål så snart vi talar om denna målgrupp, men konst utvecklas inte av de lydig...

Det är mycket att tackla i arbete och handling. Nyskapande konst omges av motstånd, svårigheter och misstro. Som konstnär blir man lätt lite "paranoid" och ser både faror och fiender i olika vrår. Det gör ont att tänka motståndets tankar. De kan ramla in som blytung droppar av äckliga hemskheter i medvetandet. Det är som om det undermedvetna fastnar i klet och rörligheten minskar. Blicken förmörkas. Man ser inte längre vad man tänker. När bilden av rörelsen inte längre går att tänka måste den göras. Att låta kroppen ta över är ett sätt att städa medvetandet och på nytt släppa tanken fri. Det finns inget terapeutiskt eller romantiskt i det, bara hårt arbete. Sorgen blir kvar. Den är ibland så stor att gråten inte ryms bakom ögonlocken även om vi håller dem stängda och hårt sammanpressade. Dessutom tappar man lätt balansen. Naturen är grym som gjort oss beroende av ljus när det är mörkret som rymmer de starkaste bilderna, tankarna och drömmarna. Vi måste hålla ögonen öppna.

Med öppna ögon kan vi arbeta för en utvidgning av de gränser vi sätter för oss själva och söka identifiera de möjligheter som ges även om de inte alltid framstår som självklara. Vi omskapar och intensifierar levandet, hugger efter det vi ännu inte nått. Konsten är ett erbjudande till, eller för, omtolkning och gestaltning. Mötet med konsten ska vara som att hitta hem eller komma bort till en märkvärdig utmanande plats där allt kan hända. Där vi vill bli kvar, vill vara med bland alla obegripligheter, närvarande, lyssnande och berättande som starka, kännande och kreativa medborgare. Oavsett ålder.

Ni ska inte tro att jag glömt att denna dag handlar om barn och ungas rätt till delaktighet och upplevelse av alla konstområden när de är som bäst. "*Konstnärlig kvalitet ska prägl* *samhällets utveckling*" står det i de kulturpolitiska målen. Konst "*av hög kvalitet*" ska tillhandahållas i skolan. I dag ligger ansvaret för bedömning av konstnärlig kvalitet hos bidragsgivare, producenter, arrangörer och kritiker. I viss mån även hos de politiker som ska förmedla en kultursyn som både inkluderar och benämner konst som viktig. Att arrangera nyskapande konst kräver nyfikenhet och mod, särskilt i skolan där rätt och fel, där lydighet fortsatt är dygd och pedagogiska mål överordnade de konstnärliga... Detta gäller ofta allt som inte bekräftar det redan vedertagna.

För att kunna tala om vad som är bra i konst, måste vi på något sätt uttrycka en idé om vad konst representerar. Bra konst är konst är enligt många den konst som går att sälja, att marknadsvärdet blir en del av kvalitetssäkringen. ”Bra konstnärer är ekonomiskt oberoende” hör vi allt oftare från vissa politiker. Det är förstås en provokation där man berör flera upplevda tabun - kvalitetsbegreppet, marknadens makt över sina aktörer, konstens oberoende eller konstnären som ”fri”. Men vilka intressen styr marknaden eller marknaderna? Olika konstområden, bildkonst, scenkonst, musik, poesi och så vidare, agerar på olika marknader med olika värdegrunder och kriterier. Marknaderna är generellt konservativa och premierar det som motsvarar etablerade värdenormer. Också här vill jag nämna den rapport jag refererade till i början ”*Kreativa Sverige*” där utredarna lyfter fram värdet av konst som konst, som upplevelse och intellektuell stimulans, som värdeskapande utan att det räknas i marknadstermer, kronor och ören. Nyskapande och experimentell konst igenkänns sällan som ”bra” av marknadskrafterna. En inomkonstnärlig miljö kan däremot bedöma det som presenteras, utifrån hur det kan bidra till en utveckling av konst, av metodiker, produktionsformer och så vidare, och kan kanske också våga vara otrogna inomkonstnärliga normer.

Det duger inte att kanalisera en massa fokus på kreativa näringar och upplevelseindustri. *EU:s Green Paper*¹⁰ om just de kreativa näringarna har använts flitigt i många politiska läger som garant för konst som ekonomisk utvecklingsfaktor. Konferens efter konferens har anordnats där politiker, forskare, näringslivsföreträdare och tankesmedjor talar om konst och konstnärers roll för höjd BNP. Av de som ges röst talar nästan ingen om betydelsen av konst som just konst. Och det finns oftast inga konstnärer med på talarlistorna. I den rapport *Kreativa Sverige* som jag refererat till, föreslås en ny vokabulär, att man i stället för kreativa näringar ska tala om kulturella och kreativa branscher, och man framhåller betydelsen av konstnärernas soloföretag/enskilda firmor där konstnärlig produktion har verket som mål och inte varan. Att det stimulerar tänkande, kritisk reflektion, innovation och mer, vilket i sin tur påverkar både utveckling och ekonomi. Scenkonstbranschen står för 22 procent av alla företag inom kreativa och kulturella branscher. Som jämförelse står mode för 13 procent och arkitektur för endast 3 procent¹¹

¹⁰ <https://op.europa.eu/sv/publication-detail/-/publication/1cb6f484-074b-4913-87b3-344ccf020eef/language-en>

¹¹ Tillväxtverket Ge plats på scen! Kulturföretagen vill växa. Figur 2.2

Konstens marknader blir alltmer kommersialiserade och ser helt annorlunda ut idag än för bara tio år sedan. Köp mer så blir du lyckligare. Skitvärderingar tränger sig på som sanningar. Yttrandefrihet och konstnärlig frihet ifrågasätts och motarbetas i många länder i världen. Läs den årliga rapporten ”*The State of Artistic Freedom*” från Freemuse!¹² Jag förstår marknadsekonomiska krafter och styrmekanismer men kan inte acceptera den politiska hierarki som säger att finanspolitiken ska vara överordnad allt. Jag vill vända på denna och se en stark integrerad kulturpolitik genomsyra alla andra politikområden. Jag vill se en politik som inte bara sätter överlevnad, nytta och materiellt välstånd i fokus utan ser ett gott kulturellt klimat som det mest åtråvärda, också för en långsiktig och hållbar utveckling. En god, värdig människosyn med gott om rum för nyfikenhet, kreativitet och utveckling gör det möjligt att också värna andra marknadskrafter än de som bländar. Den hårda kommersialiseringen eller exploateringen av konsten påverkar oss och vår idé om vad som är möjligt eller omöjligt, vad som är att lyckas eller misslyckas – och vad som är ”bra”.

Om vi ser på Europa så kan vi konstatera att vi kulturpolitiskt befinner oss i ett vakuum med otydliga ledarskap som i handling ofta bekänner sig till ett materialistiskt synsätt där konst blir varor och produkter och konstnären styrs mot ett nyttiggörande genom anpassning. Med ett synsätt dominant inom framför allt västeuropeisk politik, förpassas konst till ”grädden-på-moset-lådan”. Som jag sa inledningsvis gäller det att påverka våra politiker till ställningstaganden som baseras på idén om konst som närande. Hur vill vi egentligen ha det? I Sverige lever vi fortsatt ett välfärdens goda samhälle även om delar av Europas befolkning går arbetslösa, förlorar möjlighet till utbildning, lever i krig eller som flyktingar i kulturellt, socialt och ekonomiskt utanförskap. Det är mycket som ska berättas, bekräftas, ifrågasättas och gestaltas.

Ja, vi lever ett behov av förändring (läs: utveckling), ett behov av hopp och av en framtidstro grundad i nyfikenhet och respekt för vad vi är, vill bli eller längtar att få vara. Detta gäller inte minst för våra barn och unga. De ska kunna se på oss vuxna med förväntan. De har rätt att förvänta sig att vi gör vårt bästa för att bidra till ett samhälle med en inkluderande kultur och ett starkt demokratiskt fundament. Men för att konst ska ses som en självklar del av det goda samhällets vardag och verklighet, krävs en politik med mål som inte enbart handlar om breda

¹² <https://freemuse.org/resource-list/the-state-of-artistic-freedom-2021/>

kulturella perspektiv och ”smågodis i pastellfärger”, utan också om konstens tillgänglighet, trovärdighet och angelägenhet som just konst.

Det politiska spelet om våra liv är högt. Stora risker tas när både satsningar och nedskärningar i den kulturella välfärden görs utan redovisad målbild, när konsten benämns som tärade (genom bidragsberoende). Upplevd godtycklighet sår split och gör oss osäkra. Osäkerhet är farlig. Rädda gör vi lätt misstag. Vill vi ha ett samhälle med kreativa, innovativa, starka medborgare som förmår tillämpa och använda sin kreativitet så krävs, förutom nyfikenhet, också tillit till våra gemensamma åtaganden. Dessutom krävs ett politiskt ledarskap som visar på möjligheter och avvärjar den och det som motverkar utveckling. Livet ger sig inte självt.

Det duger inte att fokusera på bidragspolitik och pengapåsar. Svaret på utveckling är inte alltid översättbart till kronor, ören eller euro. En god kulturpolitisk strategi måste kläs i handling och uttrycka den utvecklade kunskapssyn som gör det möjligt att se värden i vårt gemensamma kulturbyggande. Det gäller både oss konstnärer, arrangörer och politiker. Det gäller att se värdet i allt från till exempel matlagning, föreningsliv och hantverkskunskaper till det mest avancerade och experimentella i det allra spetsigaste inom konsten. Bidragssystemen (anslagssystemen) kan sedan reformeras i relation till de konsekvenser en sådan politik medför.

Av tradition har kulturpolitik varit en fråga för nationalstaterna, men fler och fler medlemsländer vill nu att till exempel EU ska driva kulturpolitiska frågor som frågan hur man genom att stärka konstnärers möjligheter att verka kan bidra till en stärkt kulturell identitet eller bild av EU. Jag var under 2013 - 2014 med i projektet *New Narrative For Europe*¹³ då den dåvarande presidenten vid kommissionen José Manuel Barroso samlade ett antal konstnärer och filosofer för att tackla just den frågan. Ett spännande, utmanande och viktigt projekt då vi reste runt i Europa och träffade politiska ledare för att tala om till exempel konstens betydelse för samhällsutvecklingen.

I EU-kommissionens rapport till parlamentet om arbetsplanen för kultur 2019–2022 nu i juni 2022¹⁴, säger man bland annat: ”*En ny fas av kultursamarbete på EU-nivå är också en möjlighet att säkerställa ett större direkt engagemang i de kulturella och kreativa sektorerna.*

¹³ https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/policy/new-narrative/documents/declaration_en.pdf

¹⁴ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG1221\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG1221(01)&from=EN)

En ny EU-ram för samarbete om kultur skulle, inom ramen för sina principer, kunna upprätta ett mer strukturerat och inkluderande samarbete mellan offentliga myndigheter och de kulturella och kreativa sektorerna på EU-nivå...” Detta trots att rapporten visar att ”Den tematiska prioriteringen ”Ett ekosystem till stöd för konstnärer, yrkesverksamma i de kulturella och kreativa sektorerna samt europeiskt innehåll” rankades högst när det gäller relevansen för kulturpolitiken på nationell nivå, följt av de tematiska prioriteringarna ”Kulturarvets hållbarhet” och ”Social sammanhållning och välfärd”.”

I Sverige har vi både en konstpolitik och konstnärspolitik inom kulturpolitiken. Vi har en fantastisk infrastruktur och lever en kultur som ser konsten som en tillgång och självklar del av vardagen (litteraturen, musiken, filmen, scenkonsterna, bildkonsterna) även om högerpopulistiska krafter motarbetar den nyskapande konstens representation. Men vi borde prata om anslag till konstnärlig produktion i stället för bidrag, som i vilket annat näringsområde som helst. Vi kan prata om konst som kunskapsfält och forskning, som vilka andra kunskapsområden som helst. Vi kan skapa nya marknader genom innovativa modeller för presentation av det vi producerar, som andra innovativa produktionsområden. Så länge politiker talar om konsten som tärande på samhällskroppen, om konstnären som en bidragsmottagare beroende av ”stöd” för att klara sig i livet, så länge kommer allmänheten aldrig att värdera vårt arbete för vad det är värt. Samhället ger stöd till de flesta näringar exempelvis jordbruket, bilindustrin, infrastruktur och så vidare utan att dessa områden benämns som tärande...

Politiken styr våra värderingar och vad vi uppfattar som möjligt. Det offentliga samtalet ska föras utifrån kunskap om konsten och dess betydelse. Som det nu är reduceras mycket i det till gnäll och tal om tillkortakommanden. Varför inte istället vända på perspektivet och tala om vad det är vi vill förverkliga? Varför? För vem? Hur tar vi tillvara det nya samhällets mångkulturalism, komplexitet och mångfald? Hur balanserar vi det nationella mot det globala? För mig är den finansiella krisen inte en diagnos utan ett symptom på kulturellt svårmod och tillkortakommande.

En diskussion utifrån frågeställningarna ovan tydliggör möjliga botemedel. Det är dessa behov som ska forma den organisatoriska/praktiska utvecklingen av barnomsorg, skola, utbildning, forskning, arbetsmarknad och den kulturpolitik som kommer att ge oss nya interaktiva arbetsformer, nya rum för möten med olika former av konstnärliga uttryck,

motiverade och kunniga arrangörer, engagerade politiker och publikens (i alla åldrar!) stora nyfikenhet och respekt.

En aktiv och radikal kulturpolitik synliggör och tillgängliggör konst som något oundgängligt för stimulans av nyfikenhet och uppmärksamhet, för välfärd, kulturell och samhällslig utveckling. Den välkomnar även ifrågasättande och provokation. Den gör det möjligt att leva trygg i förvisning om att vi inte vet vad som ska komma men att vi ändå kan vara beredda. En kulturpolitik ska tydliggöra konstens funktion och möjlighet inom samhällskroppen. Den ska synliggöra konst som närande och som politisk kraft. Kunniga politiker förstår och uppskattar vad som genom konst genererar goda värden i mellanmänsklig kommunikation och kan hålla ”armslängds avstånd” till innehåll, mål och mening. De ser konst som en del av ett samhälles överlevnadsstrategi. Men var finns de?

Vi kan ta plats och leva konsten i det samhälle vi är en aktiv del av. Som konstnärer är vi inte annorlunda än andra skapande, kreativa människor. Kreativitet kräver ett uppmärksamt iakttagande och ett slags igenkännande också av vansinnet inom oss. Ett bejakande av såväl det fula som av det vackra, av det våldsamma, av passionen eller av stillhetens alldeles egna poesi. Utan detta förlorar tillvaron sin mening. Vi delar alla en vardag och en verklighet i individuell exklusivitet. Som uppmärksamma, ifrågasättande och kreativa människor behövs vi för en demokratis utveckling. Och vi vet att det kostar att leva. Jag menar att konstnärens roll är att omskapa, omdefiniera, revoltera, provocera... De olydigas paradis.

En god kulturpolitik skapar möjlighet till de fördjupade konstnärliga processer som i sitt omvärldsperspektiv placerar Sverige inte bara i Europa utan i världen. En politik som skapar både förståelse och legitimitet för konstens specifika möjligheter i utvecklingen av ett gott samhälle där vi alla kan leva uppmärksamma, nyfikna och kreativa som inkännande, medkännande seende. Då blir det helt enkelt både roligare, intressantare och mer utmanande att leva.

I denna text citerar jag i delar min senaste bok *Dansa alla tvivel bort* som ingår i trilogin *Kärlekens samtal är dans*, Appell förlag. Detta är också titeln på det solo jag dansar på Atalante i Göteborg den 30 september till den 2 oktober.